

РЕЦЕНЗИЯ

от д-р Снежа Тодорова Цонева-Матюсън, доцент, катедра „Английска филология, ПУ
„Паисий Хилендарски“

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен '**доктор**' в област
на висше образование

2. Хуманитарни науки
професионално направление

2.1. Филология

докторска програма *Общо и сравнително езикознание*

Автор: Ирина Георгиева Митърчева

Тема: БИЛИНГВИЗЪМ И ДИГЛОСИЯ В СЕВЕРНА ИРЛАНДИЯ, УЕЛС,
ШОТЛАНДИЯ И ЕЙРЕ

Научен ръководител: проф. д-р Иван Петров Чобанов, ПУ „ Паисий Хилендарски“

1. Общо описание на представените материали

Със заповед № Р33-2967 от 13.06.2019г. на Ректора на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“ (ПУ) съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедура за защита на дисертационен труд на тема БИЛИНГВИЗЪМ И ДИГЛОСИЯ В СЕВЕРНА ИРЛАНДИЯ, УЕЛС, ШОТЛАНДИЯ И ЕЙРЕ за придобиване на образователната и научна степен ‘доктор’ в област на висше образование 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма *Общо и сравнително езикознание*. Автор на дисертационния труд е Ирина Георгиева Митърчева – докторантка в задочна форма на обучение към катедра „Общо езикознание и история на българския език“ с научен ръководител проф. д-р Иван Петров Чобанов от ПУ „ Паисий Хилендарски“.

Представеният от Ирина Митърчева комплект материали на хартиен носител е в съответствие с Чл.36 (1) от Правилника за развитие на академичния състав на ПУ, включва следните документи:

- молба до Ректора на ПУ за разкриване на процедурата за защита на дисертационен труд;
- автобиография в европейски формат;
- нотариално заверено копие от диплома за висше образование (ОКС ‘магистър’)
- заповеди за записване в докторантура;

- заповед за провеждане на изпит от индивидуалния план и съответен протокол за издържан изпит по специалността с успех 6.00 (х.хх);
- протоколи от катедрени съвети, свързани с докладване на готовност за откриване на процедурата и с предварително обсъждане на дисертационния труд;
- дисертационен труд;
- автореферат;
- списък на научните публикации по темата на дисертацията;
- копия на научните публикации;
- декларация за оригиналност и достоверност на приложените документи;
- справка за спазване на специфичните изисквания на съответния факултет;

Докторантката е приложила 6 броя публикации.

2. Кратки биографични данни за докторанта

Ирина Митърчева притежава бакалавърска степен и магистърска степен по Английска филология от ПУ „Паисий Хилендарски“, които ѝ осигуряват солидна езикова и теоретична база за достъп и анализ на многообхватната информация, представена в нейния дисертационен труд. Професионалната ѝ дейност е свързана с преподаване на английски език както за специфични цели, така и с общ английски език и превод, но от научните ѝ публикации и участия в конференции става ясно, че академичните ѝ интереси дълготрайно се свързват с изследване на различните регионални варианти на английски език, както и на автохтонните келтски езици на Британските острови, най-вече от гледна точка на социолингвистични явления като диглосията и билингвизма, който едновременно с това има и своите психолингвистични проявления. Интересът ѝ към езиковите политики в мултилингвистични общности става ясен от участието ѝ в Европейски езиков съвет (CEL/ELC), програмата „Еразъм“ и множество международни конференции с подобна тематика.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Настоящият дисертационен труд има за цел изследването на билингвизма и диглосията в страните от Обединеното кралство (Уелс, Шотландия, Северна Ирландия) и Република Ирландия, както и езиковите политики или липсата на такива за запазване на автохтонните келтски езици и регионални варианти на английския език. Актуалността на темата произтича от противоречивата социолингвистична ситуация, в която се намира Европа в момента. От една страна, както посочва докторантката, английският език се е наложил като лингва франка, което прави усвояването и използването му задължително за постигане на

персонален икономически, научен и културен просперитет, но, от друга страна, ЕС насърчава изучаването на езици „за една просперираща и стабилна Европа“ с конкурентоспособна в международен план икономика, образование и заетост. В този смисъл прегледът на цялостното състояние на келтските езици и променливите езикови политики и обществени нагласи към тях са изключително полезен документ, отправна точка за други подобни изследвания на ситуации на диглосия, билингвизъм или мултилингвизъм.

С това изследване се осветлява и един политически въпрос, за който обществеността извън Великобритания дълго не се е замисляла – Англия не е Обединеното Кралство и Лондон не е единственият политически, езиков, културен и образователен център на Британските острови. Този проблем, обаче, става все по-ясен, особено в настоящия момент с оглед на Брекзит и опитите на Шотландия да получи независимост и остане в Европейския съюз, както и сложните взаимоотношения между Северна Ирландия и Република Ирландия. В този контекст работата на Ирина става още по-навременна и актуална. На преден план излизат законодателни, етнолингвистични и лингвокултурологични въпроси, които са не само от значение за Великобритания, но и за всяка страна членка на Европейския съюз.

4. Познаване на проблема

Дисертацията се състои от 230 страници, в които Ирина е събрала на едно място богата информация за историята, културата, религията, литературата, езиците, образованието, книгоиздаването и средствата за масово осведомяване в страните, разположени върху Британските острови, с изключение на Англия. Изложението показва задълбочени познания върху същността на билингвизма и диглосията като социоллингвистични феномени, както и техните прояви сред населението на Обединеното кралство и Република Ирландия. Освен това тези явления се анализират спрямо обществените нагласи, образователните политики, културните и религиозните практики на Островите. Подобен анализ изисква сериозни познания в много области както на езикознанието така и на странознанието. Дисертационният текст на Ирина завършва с внушителна по размер библиография (7 стр.), която също дава представа за едновременно обширен и задълбочен труд.

5. Методика на изследването

Многопосочните цели на настоящото изследване изискват разнообразни методи, като доминиращи са дескриптивният и сравнително-историческият.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Първа глава ясно и точно въвежда целите, задачите и методологията на изследването, чрез която ще бъдат осъществени. От изложените хипотези особено интересна е №8 на стр.

17, която предупреждава, че “последниците от възможно денонсиране на Европейската харта за регионални и малцинствените езици в условията на Брекзит може да са пагубни за използването на келтските езици в обществения и личния живот и поддържането на билингвални умения”. В следващите глави, в които се проследява езиковата ситуация и езиковите политики към келтските езици и регионалните разновидности на английския език, се доказва сериозната възможност за задълбочаващо се маргинализиране на тези езици. От друга страна, отворената миграционна политика на Обединеното Кралство от 80-те години досега е довело до езиково многообразие, което също поставя въпроса за неговата защита и чия отговорност е грижата за това – на Обединеното Кралство или на правителствата на страните, чиито езици представляват това многообразие – въпрос, който макар и бегло, е отбелязан в текста.

Глава 2 предварително въвежда и подробно обяснява основните термини, с които авторката борави в следващите глави – езикова ситуация, езиков контакт и интерференция, акцент и диалект, понятия от усвояването на роден език и втори език, билингвизъм и диглосия. Текстът изобилства от примери и анализи на най-сериозните изследователи на посочените явления като Мартине, Вайнрайх, Чомски (в полето на генеративизма), последователите на Хумболт, които в много отношения се доближават до идеите на когнитивистите лингвисти, социолингвистите Тръдгил, Фъргюсън, Хаймс и др. Това изброяване има за цел да покаже впечатляващата информираност на авторката в области и теории, често пъти полюсни в разбиранията си, като например генеративизма и когнитивната лингвистика. Тук бих искала да отбележа, че към тях би могло да се добави и името на Андрей Данчев, който също има сериозна заслуга в изследването на езиковите контакти и може да бъде източник на интересни разсъждения.

Един интересен въпрос, който може да се бъде обект на по-нататъчно изследване, основаващо се на настоящето изследване, е какво се случва с децата билингви - английски и гаелски. Има ли изследвания, лонгитудинални, например, които да проследяват развитието на такива деца икономически, кариерно и пр.

Глава 3 ни запознава накратко с историята на миноритарните автохтонните келтски езици на Британските острови и с историята на мажоритарния английски език с оглед на техните взаимодействия и синхронна ситуация. Както и в следващата Глава 4, която представя регионалните варианти на английския език, в текста умело се преплитат лингвистично описание на всички нива – фонетика, лексика и граматика, с факти от социалната и политическата история на тези региони. Данните са групирани в таблици, което улеснява използването на настоящия текст за справки и при други изследвания по темите,

засегнати тук. Описанията са достоверни и точни. Информацията е многостранна и обемна и при това положение не може да не се допуснат някои неточности, които лесно могат да бъдат отстранени, напр. Taftу вместо Taffу, Джеймз VI на Шотландия и Джеймз I на Англия (стр.79), транслитерацията на Shrewsbury – Шроусбъри.

Глава 5 представя системите на образованието в различните страни в Обединеното Кралство. Шотландската образователна система е описана коректно, но пък оценъчни изказвания като това, че предучилищното обучение в Шотландия превъзхожда това в Англия се нуждаят от някакви доказателства. Става ясно, обаче, че обучение на гаелски е значително ограничено, най-вече до Глазгоу и най-западните острови Луис и Харис и най-развито е билингвалното образование е в Уейлз и Ирландия. Шотландският вариант на английския език, макар и най-разпространен, се отбелязва в учебните програми само в нощта посветена на Робърт Бърнс. Би било добре да се отбележи, че тази ситуация се променя много бързо. В момента се предлагат програми за квалификации по шотландски английски. Основните ми критични бележки тук се свеждат до утвърждаване на общ принцип на транслитерация и някои преводни еквиваленти на понятия като Key stage, веднъж е степен (в таблицата), друг път е ключов етап, или core и foundation subjects, преведени като основни и фундаментални, но на български език това са синоними и не изясняват принципите на разделението между различните видове предмети.

Неотбелязана е останала ситуацията в т.н. независими училища, т.е. частни училища, които макар и отделени от държавната система на образование следват всички закони и правила, и за добро или зло имат сериозно влияние в оформянето на бъдещите политици на Великобритания.

Глава 6 представлява преглед на най-значимото в литературите на съответните страни и ни напомня, че една значителна част от писатели, мислени за английски, са всъщност ирландци, шотландци или уелсци. Тук бих искала само да отбележа, че към книгоиздаването и медиите в Шотландия било добре да се добави Ди Си Томпсон, издателите на списанията-комикси *Бино* и *Брунс*, които поддържат културните и езиковите особености на шотланския английски поколения наред. Едновременно с това нараства и броя на книги, особено за деца, издадени в превод на шотландки английски (вж. www.itchy-coo.com).

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Значимостта на настоящата разработка се състои в изключително подробното и точно социолингвистично съпоставително описание на измеренията на билингвизма и диглосията на Британските острови и езиковата политика по отношение на тези ситуации. Богатият

фактологичен материал превръща настоящия текст в ценен документ и издаването му би било особено полезно за българската публика. Поне на мен не ми е известно друго подобно описание, представено на български език.

Основният практически принос на настоящия труд е разграждането на стереотипното представяне на странознанието на Великобритания като странознание на Англия. Странознанието е основна дисциплина в много учебни програми във висши учебни заведения в България, включително и в ПУ „Паисий Хилендарски“, в които под една или друга форма присъства дисциплината Странознание на Великобритания и в нея се изучават именно темите, които заемат сериозно място в настоящата дисертация – история, политически, културни, образователни и религиозни институции, но основно в Англия. Този труд и богатата библиография към него може да бъде изключително полезен в избора на подобни теми, отнасящи се до останалите страни от Обединеното Кралство, които, разбира се, се свързват пряко с английския език и неговата история.

Също така, това изследване би било особено полезно за българските образователни среди, които създават езикови политики по отношение на малцинствените езици в страната ни.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Публикациите на докторантката, общо 6, отразяват етапи от разработката на дисертационния труд - 3 са доклади в трудове на национални научни конференции, 1 в национално списание, 1 в научен сборник и 1 в списание в чужбина. Две от статиите са на английски език и 4 – на български език.

9. Лично участие на докторантката

Събирането на информацията, обработката и получените резултати са изцяло постижение на докторантката.

10. Автореферат

Авторефератът се състои от 36 страници, в които обобщено, но много ясно са представени основните цели, методи и постижения на научния труд. Посочени са приносните елементи на изследването и актуалността на изследваните проблеми. Авторефератът напълно отговаря на изискванията на правилника на ПУ „Паисий Хилендарски“.

11. Критични забележки и препоръки

Критичните бележки са отбелязани в т.б при оценка на отделните глави на дисертацията.

12. Лични впечатления

Имам отлични лични впечатления от цялостната академична дейност на Ирина Митарчева както като изследовател, така и като преподавател по английски език в катедра “Английска филология” на ПУ “Паисий Хилендарски”. Тя е сериозен учен и отговорен преподавател.

13. Препоръки за бъдещо използване на дисертационните приноси и резултати

Препоръките са отбелязани в т.б при оценка на дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научна информация за езиковата, представена през призмата на научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на всички изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ПУ „Паисий Хилендарски“. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на Филологически Факултет, приети във връзка с Правилника на ПУ за приложение на ЗРАСРБ.

Дисертационният труд показва, че докторантката Ирина Георгиева Митърчева **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност *Общо и сравнително езикознание* като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване.

Поради гореизложеното, убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен ‘доктор’** на Ирина Георгиева Митърчева в област на висше образование: 2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология докторска програма *Общо и сравнително езикознание*.

21.08. 2019 г.

Рецензент:

доц. д-р Снежана Тодорова Цонева-Матюсън

